

JAMES POWELL

2084

FORDÍTOTTA N. KISS ZSUZSA

JAMES POWELL

2084

*Az eltűnt jég nyomában
Képzelt riport a klímaváltozásról*

ATHENAEUM

A fordítás alapjául szolgáló mű:
James Powell: *2084: An Oral History of the Great Warming*

Copyright © 2011, 2020 by James Lawrence Powell
By arrangement with Atria Books,
a Division of Simon & Schuster, Inc.
1230 Avenue of the Americas, New York, NY 10020, USA

Hungarian translation © N. Kiss Zsuzsa, 2020

Minden jog fenntartva.

Kiadta az Athenaeum Kiadó,
az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
1086 Budapest, Dankó u. 4–8.
www.athenaeum.hu
www.facebook.com/athenaeumkiado

ISBN 978 963 543 006 2

Felelős kiadó: Dian Viktória
Felelős szerkesztő: Kustos Júlia
Szerkesztette: Lakner Zoltán
Műszaki vezető: Drótos Szilvia
Borítóterv: Földi Andrea
Nyomdai előkészítés: Tóth Viktor

Készült a Generál Nyomda Kft.-ben, 2021-ben
Felelős vezető: Hunya Ágnes ügyvezető

Előszó

Úgy tartják, hogy az írók zöme saját magának ír, abban bízva, hogy a könyve felkerül a bestsellerlistára. Napjainkban mindegy, mennyire jelentős vagy olvasmányos egy könyv, kizárt, hogy az eladott példányszámok megüssék a bestsellerszintet. A nagy online könyvkereskedők teljesen internetfüggők, az internet pedig, miként infrastruktúránk általában, egyre megbízhatatlanabb, sérülékenyebb, az évszázad végéig egészen biztosan nem húzza már. A forgalmazást valaha még fenntartani képes látogatható könyvesboltokat pedig szinte egytől egyig rég csődbe vitték az online áruházak.

Hát akkor miért írtam meg ezt a könyvet, tudva, hogy leginkább csak barátok és rokonok fogják olvasni? Mert az *oral history* művelője vagyok. Az a szakmám, hogy az emberiség történelmének nagy horderejű eseményeit az átélők megfogalmazásában rögzítem. Így biztosítjuk a nyersanyagot más történészeknek az összegzéshez, általánosításhoz. Természetesen azért is írok, mert szeretek írni, és az írás a maradék örömök egyike. Igazából szükségtelen hozzá működő számítógép, internet, az úgynevezett felhő – elég a ceruza meg a papír.

E koncepció atyamestere, egyszersmind példaképem a huszadik század nagy krónikása, Studs Terkel. Két írása – „*A jó háború*”: *emlékezések a második világháborúra*, valamint a *Nehéz idők: emlékezések a nagy világválságra* – e kalamitások hatását az amerikaiak teljes spektrumára úgy ragadta meg, ahogyan egyetlen más munka sem. Pályafutásom során ismételten újraolvastam őt, és mindenkor ihletet meríthettem tőle.

Studs beutazta az országot, hogy mindenféle rendű és rangú emberekkel interjúzzon farmtól gyárig, nagyvárostól kisvárosig, nyugállománytól gyermekszobáig, az elittől az utca emberéig. Ahogyan nála, nálam is átlagember az alanyok zöme, bár vannak köztük szakértők és volt vezetők is. Összesen csaknem száz emberrel készítettem interjút – ennyi nem fér egyetlen könyvbe, ezért válogattam ki azokat, melyek a legérzékletesebben szemléltetik, hogy áradás, aszály, háború, éhínség, betegség, a klíma-menekültek tömeges áttelepülése mit tett az emberi fajtával.

Kivételesen vonzódok Studs Terkelhez, mivel 2012-ben születtem, pont száz évvel őutána. 1912-ben a globális felmelegedés pusztá elmélet volt még. Néhány tudós valós eshetőségnek vélte, de ismereteik hézagossága okán nem kiáltottak veszélyt. Sőt ezek a tudósok érthető módon úgy gondolták, hogy egy melegebb világ az emberiségnek előnyt is jelenthet. Születésem évében, egy kerek évszázaddal később már vitathatatlan volt, hogy a globális

felmelegedés valós, az ember műve, és veszélyes az emberiségre. Ám egy kampány, melyet az akkori idők óriás olajtársaságai finanszíroztak elsősorban, a fél világ közvéleményénél és számos politikusánál elérte, hogy szemet hunyjanak, dogmákat és hazugságokat többre tartsanak unokáik jövőjénél.

Közreműködésemet minimálisra szűkítettem, megszólalásaim dőlt betűsek, különben hagyom beszélni az alanyaim, Studs példáját követve. Az olvasást könnyítendő témakörök szerint csoportosítottam a fejezeteket, valamelyest önhatalmúlag, hiszen a térségek zömében többféleképpen is hat a globális felmelegedés. Ahol másként nem jelzem, műholdas telefont használtam.

Lexington, Kentucky
2084. december 31.

A klímakutató

Mai beszélgetőtársam Robert Madsen III, aki apja és nagypapja nyomdokait követve maga is klímakutató.

Dr. Madsen, olyan kérdéssel fordulok önhöz, amelyet óhatatlanul feltesz századunk második felének népessége.

Benniünket, akik ma élünk, nem hagy nyugodni, hogy századunk első évtizedeiben, mikor még nem futottunk ki az időből, miért nem történtek lépések legalább a globális felmelegedés fékezésére. Azért, mert nem volt elégséges az ismeretanyag, mert a tudósok nem jutottak egyetértésre, mert fennforgott valami jobb elmélet a nyilvánvalóan zajló melegedés indoklására, vagy valami más a magyarázat? Nagyszüleink nemzedékének bizonyára jó oka volt hagyni, hogy ez megtörténjen velünk – mi volt az?

Előrebocsátom, nem ez lesz a könyve leghosszabb fejezete, ugyanis a válasz kurta és velős: frászt volt jó okuk rá.

Már a századfordulón meggyőzően bizonyították az ember okozta globális felmelegedést; ez mind

nyilvánvalóbb lett, utóbb racionálisan kétségbevonhatatlan – már annak, akinek a ráció irányadó. Egy barátom, végzett jogász, egyszer megkérdezte tőlem, hogy annak idején a globális felmelegedés erősen feltételezhető vagy minősített tényállás volt-e: utóbbi bűnügyileg terhelőbb. Azt feleltem, hogy a globális felmelegedés már akkor minősített tényállás volt, teljességgel megalapozott a tudományos elméletek mércéjével.

Visszaugorva az időben a 2010-es évekig, áttekintve a szaklapokban lehozott közleményeket, azt fogja találni, hogy 2020-ra a tudós közvélemény száz százalékig elfogadta a nézetet, miszerint az ember a globális felmelegedés okozója. Nem az ujjamból szopom ezt a kerek számot, az adott korszak csaknem húszezer szakmailag jegyzett közleményét elemeztem.

Kész abszurdum, de a globális felmelegedést tagadók nem alkottak saját elméletet a tényállás indoklására. Más tézisa lenne, ha a tízes és húszas években éltek azért hagyják pusztulni világunkat, mert téves elméletnek adnak helyt. Csakhogy alternatív elmélet nem is született. Emelkedett a hőmérséklet, évről évre súlyosbodtak az erdőtüzek az összes kontinensen, a viharok úgyszintén, satöbbi, satöbbi. Az ember felelősségét tagadókat picit sem érdekelt, hogy *mi okozza* a szélsőséges időjárást, leszögezték, hogy *mik nem okozzák*: a fosszilis energiahordozók.

Valóban kurta és velős, amit mond. Na de a tagadók hiába nem alkottak elméletet, valami alternatív magyarázatot csak kellett adniuk a tudósokat meggyőző adatokra. Ezt hogyan csinálták?

Egy darabig azt sulykolták, hogy a globális felmelegedés csalás, a kutatók összeesküdtek, és meghamisították az adatokat. A tudományt tagadóknál mindig az a vége, hogy összeesküvést kiáltanak, nincs más választásuk, különben el kellene ismerniük a tudósok igazát.

Ha akkor él, hogyan reagál az ember okozta globális felmelegedést merő konspirációnak minősítők kijelentéseire?

Hát arra sarkalltam volna őket, hogy tegyenek fel maguknak néhány egyszerű kérdést. Az összeesküvők hogyan szervezkednek? A húszezer folyóirat-cikket nagyjából hatvanezer szerző jegyezte világszerte. A hamisítók hogyan tüntethettek el minden áruló nyomot? E-mail-használattal ugyebár. Na de századunk első évtizedében valaki ellopta és nyilvánosságra hozta prominens klímakutatók kincsesbányányi e-mailjét – vagy millió szó terjedelemben, ha jól tudom. És abból egy árva szó sem tartalmazott mégoly halvány utalást se bármiféle összeesküvésre.

Hogyhogy soha egyetlen összeesküvő sem bukott le, nem tált ki emlékiratban, nem gyónt a halálos ágyán? És eleve miért konspiráltak volna? Amerikában a tagadók válasza így hangzott: „Mert libe-

rálisok.” Na de a tudományos dolgozatok több mint fele más országból való, ahol ez a címke nem volt érvényes.

De persze a 2010-es években a tagadók nem tettek fel maguknak ilyen kérdéseket. Számukra olyan kézenfekvő volt, hogy a globális felmelegedés csalás, hogy a tudósok blöffölésének oka hovatovább nem érdekelt senkit.

A 2020-as évekre a hazugság az igazságot nemcsak a tudomány vonatkozásában szorította ki, hanem sok más téren is. Az emberek szívesebben fogadták a bevett elgondolásaikat alátámasztó hazugságot, mint az azt cáfoló igazságot. Így választhattak meg országok – például Ausztrália, Brazília, Oroszország és az Egyesült Államok – tudománytagadókat vezetőjüknek.

Még a húszas évek elején is meg lehetett volna állítani a meleget 3 Celsius-foknál. De a világ nemzetei még abban sem bírtak megegyezni, hogy törekedjenek erre. Mire végre megtették, már a 4 fok sem volt opció. Nem tudjuk, meddig emelkedhet még a hőmérséklet. Igazán furcsa: mi, emberek nagyra vagyunk azzal, hogy az értelemre hallgatunk, de amikor az emberi civilizáció léte a tét, a dogmák, a tudatlanság uszályába szegődünk.

Ha az emberek olyan ármányt feltételeztek a tudósok részéről, hogy kétségbe vonták a globális felmelegedést, bizonyára egyébként sem hajlottak bizalomra

irántuk. Ez a viszonyulás befolyásolta-e a tudomány mint olyan tekintélyét?

Nagyapám kutató volt, ösztönzött, hogy a nyomdokaiba lépjek. Tőle hallottam, hogy a tízes évek végére miképpen foglalták el a tudománytagadók a Fehér Házat és szinte az összes kormányzati szerv felső vezetését. Nemcsak a klímakutatás büdzséjét nyesték vissza, de valamennyi környezetvédelemmel, veszélyeztetett fajokkal, ipari szennyezéssel, satöbbivel foglalkozó programét. A Környezetvédelmi Ügynökség és a Nemzeti Természettudományos Alap megszűnt a húszas évek végére, az államszövetség mindenfajta természettudományos ráfordítása az előző század ötvenes éveinek szintjére zuhant. Nagypapám elmondta, hogy ő meg a kollégái szinte már szitokszónak érzékelték azt, hogy „természettudomány”.

Akkoriban a legtöbb egyetemi kutató kormányzati finanszírozásra számított, és ezek után kénytelen volt elállni kutatási témájától. Nagy egyetemek az összköltségvetésük negyedét-harmadát fordíthatták a kutatási programok rezsijére. Első dolguk volt csökkenteni a természettudományos tanszékek támogatását, elbocsátani az oktatókat. A diákok pedig, mivel nem láttak jövőt a természettudományos képzésben, a lábukkal szavaztak, más területen folytattak tanulmányokat. Megcsappant a jelentkezés a természettudományos szakokra, igazolva a természettudományos tanszékek, a személyi állomány to-

vábbi nyirbálását. A főként egyetemek által vásárolt tudományos folyóiratok is áldozatul estek a tudományos kutatás visszaesésének, meg annak, hogy az egyetemi könyvtárak dotálása lecsökkent, aztán teljesen megszűnt. És persze kutatástámogatás és szakfolyóiratok híján a nagyszámú tudományos társaság is kénytelen volt lehúzni a rolót.

Nagypapám könyvtárában találtam egy sokat forgatott kötetet, *A történelem vége és az utolsó ember* a címe. A természettudomány végénél talán még nem tartunk, de közeleg.

ELSŐ RÉSZ

Aszály és tűzvész

Marokkó Svájcban

Christiane Mercier régtől tudósítja a globális felmelegedésről a francia Le Monde napilapot. Ebben az interjúban több európai helyszínről jelentkezik. Beszélgetéssorozatunk első állomása Zermatt, az egykori síterep.

Mostani körutazásom célja, hogy felmérjem a globális felmelegedés hatásait Európa különböző pontjain. Jelenleg a valahai svájci turizmus szívében tartózkodok, ahol síelni már nem lehet. Zermatt egykor világszínvonalú sípályáiról volt nevezetes, valamint a Matterhorn mesés látképéről. Ahogy elnézem most, hó még a Matterhorn tetején sincs.

Az interjúra készülve tájékoztam valamelyest a globális felmelegedés előtörténetéről az Alpokban. Már a századfordulón mutatkoztak baljós jelek. Akkoriban a hóhatár 3030 méternél volt, de 2003 dögletesen forró nyarán például felhúzódott 4600 méterig – a Matterhorn csúcsánál magasabbra –, csaknem olyan magasra, mint a Mont Blanc, amely a legmagasabb csúcs a Kaukázustól nyugatra. A Matterhorn szikláit, talaját rögzítő örök fagy megolvadt, kőtörmelék zúdult alá. Még látni a törmelékhalmo-

kat a bespalettázott szállások és éttermek falánál, sőt a belső terükben is.

Ugyanezt nyilatkozhatnám Davosból, Gstaadból, St. Moritzból, akármelyik régi híres svájci, francia, olasz síközpontból. Az Alpok nem látott tartós havat és jeget a 2040-es évek óta. Tudtommal a Sziklás-hegység sípályái is hasonló sorsra jutottak.

Meteorológusok azt mondják, Dél-Európa klímája ma olyan, mint Algériáé és Marokkóé volt a századelőn. A hőmérséklet és a csapadék mérési adatai arra vallanak, hogy Dél-Európa elsivatagosodott, az Alpok már igencsak hasonlít a korabeli Atlasz-hegységhez.

Több hét elteltével Ms. Mercier a spanyolországi Napospartról, Nerjából jelentkezett, ahová valaha sereglettek a külföldiek, a nyaralók, a Németország és az Egyesült Királyság hideg telei elől átmenetileg áttelepülők.

Nerjában a tengerparton állók, déli irányban a Földközi-tenger tágas kéksége tárul eléem. Észak felé szinte végeláthatatlanul egy másik, barnás tenger, sárgás elhagyott apartmanházak ezrei, tízezrei – elképesztően sok, a zöme pusztul, omladozik. Az ok nyilvánvaló: a táj kiégett, élettelen. Délután két órakor a nerjai tengerparton, a Hotel Balcón romjai árnyékban 51 Celsius-fok a hőmérséklet, a tenger felől szellő sem rezdül. Szemlátomást én vagyok az egyetlen ember közel s távol, és hosszan időzni nem áll szándékomban.

Úton Nerja felé Córdoba, Granada érintésével megperzselt olajfák maradványainak tízezreit látam: monokultúrája volt ez egykor Dél-Spanyolországban. Mára az olajbogyó-termesztés Spanyolországból, Olaszországból áttevődött északabbra, Franciaországba, Németországba, sőt Angliába.

Nerjából Ms. Mercier Gibraltárba utazott tovább.

Kínkeservesen tudtam csak megszervezni a közlekedésemet oda-vissza. Korábban fél napba telt oda-jutni autóval, ezúttal ráment négy napom. Gibraltár a Brit Birodalom koronaékszere volt, a Földközi-tenger kapuőre. Csakhogy hajóval csupán pár mérföld Marokkó, ez a közelség magától értetődően tette a klímanépvándorlás Mekkájává Gibraltárt.

Az utazásomat megelőző felkészülés során rábukantam egy jelentésre a 2010-es évekből: figyelmeztetés, hogy már fokozódik a bevándorlás az EU-ba a hőmérséklet emelkedése, az aszályosodás – és ennek következményeként – a társadalmi villongások miatt. Egy tanulmány azt jósolta, hogy a bevándorlók létszáma a tízes évek évi 350 000 főjének a duplája lesz 2100-ig. De ez a tanulmány is, mint még annyi másik abból a korszakból, a múlt alapján jelezte előre a jövőt, márpedig a múlt nem megbízható támpont, ha egy-két évenként „új norma” lép érvénybe. Ezek a jövőképek elvéve vették tekintetbe a globális felmelegedést és mellékhatásait. Most már nincs megmondhatója, hány bevándorló jutott át Európába Afrikából, a Közel-Keletről meg a régebben általunk

Kelet-Európának nevezett térségből, de egészen biztos, hogy a szám százmilliókra rúg, sőt nem kizárt a félmilliárd sem. És egyre csak jönnek.

2050-re úgy elárasztották a bevándorlók Gibraltárt, hogy Anglia bejelentette, helyt ad a régi követelésnek, és átengedi a területet. Spanyolország ezek után csak fenntartásokkal próbálkozott Gibraltár kormányzásával. Amikor azonban a vízellátást biztosító sótalanítóüzemek befuccsoltak, Spanyolország nem volt abban a helyzetben, hogy pótolhatta volna ezeket. 2065-ben bedobta a törülközőt, és Gibraltárt nyílt városnak nyilvánította. Azóta ismét eredeti nevét viseli: Dzsabar Tārik, azaz Tārik Hegye.

Világos volt számomra, hogy Gibraltárban hemzsegek a csempészek és más bűnözők, és aki oda megy, a bőrét viszi vásárra. Férfiálcára, fizetett fegyveres őnök kíséretére szorultam. Nem sokáig maradtam – de annyi ideig igen, hogy tanúsíthassam, az a néhány ember, aki arról beszélt, hogy a globális felmelegedés tűz- meg vízpróba lesz nekünk, nem túlzott.

Mire Ms. Mercier-vel sor kerül következő beszélgetésünkre, a Földközi-tenger partvidéke mentén fölfelé haladva elérte a spanyolországi Murcia tartományt. Dzsabar Tāriktól hajót béreltem, hogy felvigyen északkelet felé Murciába, kikötöttünk itt-ott a kapitányom által biztonságosnak vélt helyeken. Ha a századelőn látogat Murciába, fejessaláta-ültetvények, paradicsomérlelő melegházak szegélyezik az útját.

Gombamód szaporodó új építésű nyaralók, apartmanházak mindenfelé. A strandra menet szinte garantáltan lát legalább egy zöldellő golfpályát. Nap-szíttá vidék ez, Spanyolország honnan teremtett elő annyi vizet?

Mint tudósításaimból értesülhetett róla, egy adott térségbe vezető utam előtt *je fais mon travail* – becsülettel elkészítem a házi feladatomat. Tanulmányozom annak a városnak, országnak a történelmét, hogy értsem is, amit a szememmel látok. Murcia kész esettanulmánya annak, hogy tetesza embe-
rek, kormányok nem vetettek gátat e köztragédiának, életek és birtokok csődjének.

Murciára mindig is a szárazság volt jellemző, mégis úgy viselkedtek az emberek, mintha a víz sosem fogyhatna el. Ha az égből nem hullott, leástak érte a talajba, vagy csövön vezették távoli hómezőkről oda. A századfordulón nem voltak hajlandók elhinni, hogy egy napon majd ezek a stratégiák nem működnek többé.

A múlt század második feléig Murcia gazdálkodói fügét és datolyát termesztettek, valamint ott, ahol elegendő volt hozzá a víz, citromot és más citrusgyümölcsöket. Aztán a kormány intézkedett, hogy kevésbé aszályos tartományokból vizet vezessenek oda, lehetővé téve a gazdálkodók átállását olyan, vízigényes növényekre, mint a fejes saláta, a paradicsom, az eper. Az ingatlanfejlesztők gőzerővel építkeztek, és minden újonnan felhúzott épülethez okvetlenül kellett saját úszómedence. Az üdülőven-

dégek villákat, apartmanházakat igényeltek, meg kellő számú golfpályát, hogy amint kedvük szotyyan, megtehessék a kezdőütést. Murcia golfpályáinak zöldellését százezer liter víz bánta minden áldott nap. Valaki kiszámította, hogy egyetlen játékos egyetlen partija 11 356 liter vizet emésztett föl. Mára befellegzett a golfnak, akárcsak a hokinak vagy a síelésnek meg általában a sportolásnak.

Ha a spanyol hivatalnokok komolyan veszik a globális felmelegedést, és odafigyelnek Murcia hőmérsékleti rekordjaira, talán óvatosabban járnak el. A huszadik század folyamán Spanyolországban a felmelegedés üteme kétszeres volt a föld átlagához viszonyítva, az esővíz pedig egyre gyérült. Kutatók azt jósolták, hogy 2020-ig a csapadékmennyiség további húsz százalékkal, 2070-ig negyven százalékkal fog visszaesni. A becslések igazolódtak, de közzétételük idején senkit nem érdekeltek. Amikor az északi tartományok nem adhattak már át vizet, Murcia gazdálkodói és városai a talajvízből voltak kénytelenek meríteni, emiatt rohamosan süllyedt a vízszint a talajban. Virult az engedélyezetlen kutakból vett víz feketepiacra, ezért a talajvízszint olyan mélységig zuhant, hogy a szivattyúk felmondták a szolgálatot. Botrányos ügyekre derült fény, korrupt hivatalnokokat kaptak azon, hogy kenőpénz fejében építési engedélyeket adnak ki olyan területekre, ahol nincsen víz. És megáll az ész, a hiszékeny britek meg németek továbbra is vásároltak apartmant meg villát Spanyolországban. Új otthonukba, apartmanjukba lépve ki-

nyitották a csapot, a víz nem jött, mire lázasan keresték, kit pereljének. Majd szemükbe tűnt szerződésük apró betűs pontja, miszerint az építtetőket és a kormányt nem terheli felelősség, ha előre nem látható körülmények folytán vízhiány lépne fel. A globális felmelegedés előre nem látható körülmény? *Ne me fais pas rire*, azaz bocsánat, ne nevetessenek!

Víz apadtán a gazdálkodók visszatértek a fügemeg datolyatermesztéshez. De idővel a kutatók előrejelzései pontosnak, sőt visszafogottnak bizonyultak: ezeknek a sivatagi gyümölcsöknek a termesztése sem volt már gazdaságos Spanyolországban. A 2050-es évekre lényegében megszűnt a földművelés Murciában, a nyaralók, az apartmanok elnéptelenedtek. Ma a romos épületeket leszámítva Murcia szakasztott olyan, mint Észak-Afrika sivatagai voltak egy évszázaddal korábban.

Következő beszélgetésünkör Ms. Mercier már ismét Párizsban tartózkodik.

Hazafelé a Loire völgyén keresztül jöttem, annak idején itt termeltek nem egyet a világ legminőségibb boraiból: Chinon, Muscadet, Pouilly-Fumé, Sancerre, Vouvray, csak hogy néhány márkát mondjak példának. Mind a múlté már. Az volt a gond, hogy a hőmérséklet emelkedése miatt korábban érik a szőlő, cukorfoka nő, savassága csökken. Az ilyen szőlőből nyersebb ízű, magasabb alkoholtartalmú bor lesz. Ha csak egy-két fokkal hág feljebb a higanyszál – ha nem jutunk el a szén-dioxid-szint *point de rup-*

ture-jéig* –, akkor a Vouvray zamata esetleg megváltozik ugyan, de azért még iható marad. Nem kizárt, hogy egy borszakértő el is ismerte volna, hogy Vouvray-féle. De a hőmérséklet 5 Celsius-fokkal emelkedett. Már nem terem meg a szőlő a Loire völgyében, az iparágnak vége itt is, mint Franciaország egész területén. Borért ma irány a korábbi Egyesült Királyság vagy Skandinávia.

Pillanatnyilag a diadalív árnyékában állok 2084. július 1-jén délután. Nagyon jól jön ez az árnyék 46 Celsius-foknál. Ilyen hőségben a közvetlen napsugárzás garantált hóguta pár percen belül. Fél keze-men meg tudom számlálni, hány jármű halad el. Az utcán alig van ember. Még este sem lehet kiülni a szabadba, mert Párizs betonja és acélja kibocsátja a napközben felvett hőt. A fény városa, mint annyi másik, a forróság városa lett, már csak emlék a sok járdaterasz.

Párizsból tudósítónk a La Manche csatornánál fekvő Calais-be utazik.

Az utazás ide olyan keserves volt, hogy hajszál híján dolgomvégezetlen fordultam vissza Párizsba. Hamarosan lehetetlen lesz biztonságosan megtenni ezt az utat. Ahogyan Gibraltár természetes kapuja volt Európának a gyilkos hőség elől észak felé törekvő afrikaiak számára, a Dovertől mindössze 32 kilométer távolságra fekvő Calais a természetes kilépőál-

* Töréspont. (francia)

lomása a néhai Egyesült Királyság hűsére sóvárgóknak. A 2020-as években a britek korlátozni akarták mind a legális, mind az illegális bevándorlást. Egy darabig elérték, amit akartak, de a 2030-as évek végére emelkedni kezdett a volt Egyesült Királyságba illegálisan belépők száma, és azóta is csak nő. Calais napjainkban ennek az illegális népvándorlásnak a kiszolgálója. Ahogyan Dél-Spanyolországban alig láttam spanyolt, Calais-ben sem főleg britekkel vagy franciákkal kerülök érintkezésbe, hanem arabokkal, afrikaiakkal, szírekkal, szlávokkal. Egy közös vonásuk észlelhető mindössze: az, hogy jövevények, akik sziklaszilárdan eltökélték, átjutnak a fehér doveri sziklákhöz. Vannak, akik megpróbálkoznak a Csatorna átúszásával, de ezt kevesen élik túl. A kavarodás egy régi híradófelvételt idéz eszembe a káoszról, amikor Párizs elesett, bevonultak a németek, és a párizsiak szétszaladtak a szélrózsa minden irányába.

Calais kikötőjében a második világháború egy másik jelenete játszódik le újra előttem: a brit haderő kimenekítése Dunkerque-ből mindenféle vízi járművek százaival. A vízen most másfajta hajóka-
valkád. A korlátoknál tipródók számára Anglia az ígéret földje, ahol reményeik szerint az embercsempészek fogadják őket – vagy nem.

Úgy terveztem, felszállok egy ilyen hajóra, és Angliából is tudósítok, de a látottaktól teljesen kikészültem, elkeseredtem. *Je me rends.**

* Megadom magam. (francia)